

UDK: 9A.65716.

*Sardorxon QUVONDIQOV,
TDPU, Jismoniy tarbiya va sport kafedrası professorı v.b(PhD)*

TVChDPI Jismoniy tarbiya va sport kafedrası mudiri dotsent, PhD A.Abdulaxatov taqrizi asosida

BO'LAJAK JISMONIY MADANIYAT O'QITUVCHILARINI O'QUVCHILARDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Аннотация

Ushbu maqola bo'lajak o'qituvchilarda fuqarolik va vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish mezonlari va ko'rsatkichlaridan "Uzlyuksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ni joriy etishda tarbiyalanganlikni baholash indikatorlari sifatida foydalanilgan. Natijada bo'lajak pedagoglarni talabalarda Vatanga sadoqat kompetensiyasini shakllantirishga tayyorgarligini tashxis etish imkoniyati oshgan. Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishning kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan interfaol shakl, metod va vositalaridan "Tarbiya fanini o'qitish texnologiyasi" qo'llanmasini ishlab chiqishda foydalanilgan. Mazkur takliflar bo'lajak pedagoglarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlash, ularda faol fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga imkon yaratgan.

Kalit so'zlar: Vatanparvarlik ongi, vatanparvarlik dunyoqarashi, ma'naviy-axloqiy, fuqarolik-vatanparvarlik, harbiy-vatanparvarlik, sport va vatanparvarlik, pedagogika, bo'lajak o'qituvchilar, tarbiyaviy faoliyat, ta'lim, tarbiya, kompetensiya, modernizatsiya.

КУЛЬТУРНО-КУЛЬТУРНАЯ КУЛЬТУРА, ЗАНИМАЮЩАЯСЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ, СОГЛОМ ТУРМУШ ЯВЛЯЕТСЯ ОСНОВОЙ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Аннотация

Данная статья была использована в качестве показателя оценки воспитанности при введении "концепции непрерывного духовного образования" из критериев и показателей развития гражданско-патриотической компетентности будущих педагогов. В результате возросла возможность диагностики готовности будущих педагогов к формированию у студентов компетентности лояльности к Родине. Разработанные в рамках исследования интерактивные формы, методы и средства, основанные на компетентностном подходе развития чувства патриотизма, были использованы при разработке учебно-методического пособия "педагогическая наука и технология обучения". Эти предложения позволили подготовить будущих учителей к воспитательной деятельности, развить в них активную гражданскую позицию.

Ключевые слова: Патриотическое сознание, патриотическое мировоззрение, нравственно-нравственный, гражданско-патриотический, военно-патриотический, спортивно-патриотический, педагогика, будущие учителя, воспитательная деятельность, образование, воспитание, компетентность, модернизация

CULTURAL AND CULTURAL CULTURE ENGAGED IN ENTREPRENEURIAL ACTIVITY, SOGLOM TURMUSH IS THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL TRAINING

Аннотация

This article was used as an indicator of the assessment of upbringing when introducing the "concept of continuous spiritual education" from the criteria and indicators of the development of civil and Patriotic competence of future teachers. As a result, the ability to diagnose the readiness of future teachers to form students' loyalty to the Motherland has increased. The interactive forms, methods and tools developed in the framework of the study, based on the competence-based approach of developing a sense of patriotism, were used in the development of the educational manual "pedagogical science and technology of education". These proposals made it possible to prepare future teachers for educational activities, to develop an active civil position in them.

Key words: Patriotic consciousness, Patriotic Outlook, moral, civil-Patriotic, military-Patriotic, sports-Patriotic, pedagogy, future teachers, educational activities, education, upbringing, competence, modernization.

Kirish. Jahondagi rivojlangan mamlakatlar globallashtirish sharoitida ma'naviy-madaniy taraqqiyot yo'lida o'z madaniy merosi, madaniy va axloqiy qadriyatlarini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Bu o'z navbatida ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuv va pedagogik texnologiyalarni faol tatbiq etish bilan bog'liq. Ta'lim jarayoniga joriy etilayotgan innovatsiyalar samarasi o'qituvchining kasbiy-pedagogik ijodkorligi va rivojlanganligi darajasiga bevosita bog'liq. Sarbon deklaratsiyasi, Jahon ta'lim forumi, Ming yillik rivojlanish maqsadlari, Ta'lim barcha uchun va Lissabon Konvensiyalarida kompetentli yondashuv asosida malakali kadrlar tayyorlashning innovatsion yo'nalishlarini ta'minlashga katta ahamiyat berilgan. Bolonya jarayoni doirasida ta'limning faol va interfaol shakllari variativligini ta'minlash, kompetentli

yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik kreativligini rivojlantirish muammosini tadqiq etishga e'tibor kuchaytirilgan.

Dunyo amaliyotida shaxsning ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy va tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar, ilmiy-metodik ta'minot va axborot-ta'lim muhitini shakllantirish, ta'lim jarayoni komponentlari diagnostikasi asosida kasbiy-pedagogik kreativlik muammolarini yechish, ta'lim sifatini kompleks boshqarish, yagona elektron tizim orqali ta'limni amalga oshirishning talaba-pedagog-talaba munosabati, ta'limning umumkasbiy va mutaxassislik komponentlariga asoslangan intellektuallashtirilgan tizimlarini takomillashtirish, zamonaviy didaktik vositalarni o'qitishning bosqichli modeli asosida qo'llash, ta'lim oluvchilarning kreativ kompetentligi

(ijodiy tafakkur, mujassamlashtirish qobiliyati, tahlil-sintez-umumlashtirish), innovatsion texnologiyalar visitasida rivojlantirishning yangi metodlari mohiyatini ochib berishda kompetensiyaviy yondashuv imkoniyatlaridan samarali foydalanish zaruriyatga aylangan.

Ishning maqsadi. Respublikamizda ta'limning yangi paradigmalariga o'tishi nafaqat talabalarining o'zini o'zi natijaviy rivojlantirishga innovatsion yondashuvlarni, balki ushbu jarayonning metodologik asoslarini takomillashtirishni taqozo qilmoqda. Jumladan, "Jamiyatimizda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, aholining, ayniqsa, yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun zamon talabalariga mos shart-sharoitlar yaratish, sport musobaqalari orqali yoshlarda o'z irodasi, kuchi va imkoniyatlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, mardlik va vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat tuyg'ularini kamol toptirish, shuningdek, yoshlar orasidan iqtidorli sportchilarni saralab olish ishlarini tizimli tashkillashtirish hamda jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirishga yo'naltirilgan keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda".¹ Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimining nazariy va amaliy mazmunini takomillashtirish, pedagogik kasbiy faoliyatida zarur bo'ladigan kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirish, kreativ ta'lim texnologiyalarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotning maqsadi bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarida pedagogik madaniyatni shakllantirishning ilmiy-pedagogik asoslari, shart-sharoitlari va texnologiyalarini takomillashtirish hamda ulardan oliy ta'lim amaliyotida foydalanishga doir ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning usullari mavzuga doir ilmiy-metodik adabiyotlarni o'rganish, tahlil qilish, umumlashtirish, pedagogik kuzatuv, sotsiometriya (suhbat, anketa, test, intervyu), pedagogik tajriba-sinov va ma'lumotlarga matematik-statistik ishlov berish.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

talabalarda kasbiy madaniyatni shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari va omillarini kasbiy ehtiyojlarga mos ravishda pedagogik refleksiya (o'z-o'zini anglash, idrok qilish, baholash, boshqarish) ustuvorlik berish asosida takomillashtirilgan;

Tadqiqot natijalari va ularning tahlili. bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyat, pedagogik muloqotini shakllantirishda o'quv materiallarini tizimlashtirishning

didaktik parametrlarini, pedagogik muloqot topshiriqlarini loyihalash, pedagogik muloqot materiallari bilan ishlashning interfaol usullari (interfaol diktant, virtual sayohat, aqliy hujum)ni loyihalash asosida takomillashtirilgan;

bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik madaniyatni ko'rsatkich va mezonlar asosida shakllantirish maqsadida ma'ruza va seminarlar, konferensiyalar o'tkazish yuzasidan pedagogik-psixologik talablar va tavsiyalar ishlab chiqilgan, Buxoro, Farg'ona, Urganch davlat universitetlari, Qo'qon davlat pedagogika institutining jismoniy tarbiya va sport yo'nalishlari amaliyotiga joriy etilgan.

Tadqiqot natijalarining ishonchiligi bilish nazariyasi hamda pedagogik ta'lim sohasidagi respublika va xorijiy davlatlar olimlari, metodistlari hamda amaliyotchilarining ishlariga asoslanganligi; tadqiqot vazifalariga mos, o'zaro bir-birini to'ldiruvchi tadqiqot metodlarining qo'llanilganligi; tajriba-sinov ishlarining tahlili va tadqiqot natijalarining miqdor va sifat jihatdan ta'minlanganligi hamda olingan natijalarining vakolatli tuzilmalar tomonidan tasdiqlanganligi bilan asoslangan.

Xulosa. Dissertatsiya ishida ilmiy-amaliy asoslangan yondashuv va tavsiyalardan oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarida pedagogik madaniyatni shakllantirish jarayonini tashkil etish, mazmunini boyitish, sifat va samaradorligini ta'minlash hamda ma'ruza matnlari, auditoriyadan tashqari maxsus kurslar mazmuni, o'quv materiallari, bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilari mahoratini takomillashtirishga doir yo'riqnomalar ishlab chiqilganligi bilan belgilangan.

Tadqiqot natijalarining joriy etilishi. Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarda kasbiy madaniyat, pedagogik muloqot kompetentligini takomillashtirish bo'yicha olingan ilmiy natijalar asosida:

talabalarda pedagogik muloqot kompetentligini takomillashtirish-ning pedagogik-psixologik xususiyatlar va omillarini aniqlashga doir taklif va tavsiyalar "Sport etikasi va estetikasi" mavzusidagi auditoriyadan tashqari mashg'ulotlarning maxsus dasturi materiallari jismoniy madaniyat bakalavriat ta'lim yo'nalishining o'quv rejaları va dasturlariga singdirilgan (Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2019 yil 28 martdagi 89-03-1178-son ma'lumotnomasi). Natijada, bo'lajak o'qituvchilar kasbiy tayyorgarligiga qo'yiladigan malaka talablari pedagogik muloqot kompetensiyalar tizimi asosida boyitilgan;

ADABIYOTLAR

1. Атаджанова Ш. Оилада ўспирин-ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда миллий кадрлардан фойдаланишнинг педагогик асослари: Педагогика фанлари номзоди. ... дисс. – Т., 2001. – 136 б.
2. Балагланов А.Р. Патриотическое воспитание младших школьников средствами изобразительного искусства: Автореф. дис. ... канд.пед.наук. – Кострома, 2000. – 27 с.
3. Бейсембаева А.А. Патриотическое воспитание старшеклассников средствами казахского героического эпоса. Канд.пед.наук.....автореф. –Алматы: 2004. – 23 с.
4. Галиахметов И.Р. Патриотическое воспитания школьников и пути его совершенствования. – Казан, 2001. – С.61-62.
5. Горбова М.А. Воспитания патриотизма у старших классников игровыми формами турстко-краеведческой деятельности: Автореф. дис. ... канд.пед.наук. – М., 1999. – 24 с.
6. Ильин И.И. Формирование патриотического отношений у студентов: Автореф. дис. ... канд.пед.наук. – Тамбов, 2003. – 24 с.
7. Иброхимов А., Султонов Х., Жўраев Н. Ватан туйғуси. – Тошкент, Ўзбекистон, 1996. – 139 б.
8. Каган М.С. Гражданское общество как культурная форма социальной системы // Социально-гуманитарные знания. – М., 2000. - №6. – С.49-50.
9. Калдыбекова А.С. Интернациональное воспитание учащихся в старших классов казахской школе в процессе изучения родной литературы (На меатериале казахских школ Республики Узбекистан): Дисс. ... канд.пед.наук. – Т., 1993. – 136 с.
10. Караковский В.А. Стать человеком. Общечеловеческие ценности – основа целостного учебно-воспитательного процесса. – М., 1993. – 80 с.
11. Каримбеков С. Военно-патриотическое воспитание учащихся старших классов в процессе преподавания литературы (на материале русской литературы): Дисс.канд.пе.наук. – Т., 1991. – 137 с.
12. Кирьякова А.В. Теория ориентации личности в мире ценностей. – Оренбург: Изд-во «Южный Урал», 1996. – 188 с.